

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри соціальної роботи та реабілітації
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора педагогічних наук, професора **ГРИГОРЕНКО Тетяни Володимирівни**
на дисертацію **ІВАШКІВСЬКОГО Андрія Олеговича** на тему:
«Формування правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт.

Вибір теми дисертації є доцільним, а тема дослідження – актуальною, адже формування правової культури нинішніх студентів сприяє підготовці майбутнього фахівця, який буде свідомим, відповідальним професіоналом і громадянином. Правова культура збагачує студентів інструментами для відстоювання своїх академічних, трудових і громадянських прав, та водночас формує у них усвідомлення необхідності дотримання законів і правил. З іншого боку, високий рівень правової культури студентів як майбутніх фахівців сприятиме їхній доброчесній професійній діяльності у обраній галузі, усвідомленню прав та обов'язків перед законом та їх дотримання.

Актуальність дисертації підвищується тим, що в умовах євроінтеграційних процесів і зростання вимог до професійної етики зростає також потреба у фахівцях зі сформованою правовою культурою, здатних до правосвідомої, відповідальної й ефективної професійної діяльності. Особливого значення проблема формування правової культури набуває в період навчання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, оскільки саме в цей час закладаються основи професійної та громадянської ідентичності, формується відповідальне ставлення до норм права та професійних обов'язків.

Показово, що здобувач обрав для дослідження правову культуру фахівців аграрного профілю, яка має свою специфіку, а її сформованість є надзвичайно значущою для всього суспільства, адже аграрна галузь забезпечує людей продовольством і може принести прибуток завдяки експорту сільськогосподарської продукції. Аграрний сектор є стратегічною основою економіки та продовольчої безпеки, тому усі аспекти якості підготовки фахівців аграрного профілю є надзвичайно важливими, зокрема, не є винятком і формування правової культури.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України в межах теми «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0115U003561).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Аналіз дисертації Андрія Івашківського засвідчив належний рівень обґрунтованості отриманих результатів, логічність висновків і практичних рекомендацій. Автору вдалось досягти цього завдяки коректному використанню адекватного методологічного інструментарію, застосованого в процесі проведення дослідження. Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням загально-наукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу, класифікації наукових даних, синтезу, порівняння, моделювання, педагогічного експерименту, узагальнення.

Наукові результати логічно випливають із мети дослідження і підтверджуються експериментальними даними. Висновки і рекомендації мають практичну спрямованість, були обговорені на наукових конференціях та відображені в публікаціях у фахових виданнях.

У цілому рівень обґрунтованості наукових положень є високим, а їх достовірність підтверджується коректністю використаних методів і узгодженістю отриманих результатів. Дисертація Андрія Івашківського є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням. Представлені в ній наукові положення, висновки та практичні рекомендації характеризуються належним рівнем достовірності та обґрунтованості. Про достовірність одержаних у роботі висновків свідчать акти і довідки впровадження основних положень дослідження.

Новизна наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За результатами аналізу дисертації Андрія Івашківського можна констатувати, що отримані результати дослідження характеризуються належним рівнем наукової новизни.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження, що виносяться на захист і відображають його наукову новизну, полягають у такому: *вперше* визначений, теоретично обґрунтований і експериментально перевірений комплекс педагогічних умов, які сприяють формуванню правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю у закладах вищої освіти (формування у студентів позитивного ставлення до права і правових засад професійної діяльності, запровадження до змісту підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю вивчення юридичних прав і юридичних обов'язків особистості шляхом використання інноваційних технологій, розвиток звички до правомірної поведінки); розроблено модель цього процесу, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків (методологічно-цільовий, суб'єктний, змістово-технологічний, діагностико-результативний); *схарактеризовано* сутність і структуру правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю, яка розглядається як якісний стан правового життя суспільства, відображеного в досягнутому рівні досконалості правових актів, правової і правозастосувальної діяльності, правосвідомості та правового розвитку особистості; *уточнено* критерії (мотиваційно-ціннісний критерій, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-поведінковий, морально-

особистісний, оцінно-рефлексивний) з відповідними показниками й рівні сформованості (низький, середній, високий) правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю; *подальшого розвитку дістали* теоретичні засади і практичні аспекти формування правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю (розвиток мотивації майбутніх фахівців до опанування новітніми правовими знаннями, застосування інноваційних технологій).

Отримані результати дослідження мають вагоме теоретичне та практичне значення, оскільки сприяють підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців для аграрної галузі.

Практичне значення результатів дослідження та їх впровадження. Наукові результати дисертації та практичні рекомендації, викладені в ній, можуть бути використані в освітньому процесі підготовки фахівців для аграрного сектору економіки. Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні науково-педагогічних засад і педагогічних умов, які сприяють формуванню правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю. Результати проведеного дослідження можуть бути використані у подальшому розробленні функціональної системи формування правової свідомості і правових знань майбутніх фахівців різних галузей аграрного сектору й інтеграції її у процес їхньої професійної підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти.

Окремі положення дисертації впроваджено в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів природокористування України», Відокремленого структурного підрозділу «Немішаївський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», Відокремленого структурного підрозділу «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України».

Загалом можна констатувати, що ступінь висвітлення результатів дисертації в наукових публікаціях є достатнім і відповідає вимогам до наукових досліджень такого рівня.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлено в наукових працях здобувача. Основні положення виконаного Андрієм Івашківським дослідження опубліковано у 12 наукових працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 8 тез наукових доповідей.

Опубліковані праці містять основні результати дослідження, зокрема щодо обґрунтування педагогічних умов формування правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю та особливостей цього процесу, вивчення зарубіжного досвіду з проблеми дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні результати проведеного дослідження, відповідають вимогам академічної доброчесності. У поданих матеріалах не виявлено

порушень, пов'язаних із академічним плагіатом, фабрикацією або фальсифікацією наукових результатів.

Дискусійні положення й недоліки дисертації. Варто зауважити, що поруч з позитивними сторонами дисертація не позбавлена недоліків і містить окремі положення, які мають дискусійний характер, зокрема:

1. На нашу думку, варто було б під час аналізу праць дослідників з теми дисертації, порівнюючи їх бачення більш чітко показати авторську позицію. Це можна було б зробити у вигляді доповнення до аналітичних коментарів або ж як узагальнення у висновках до першого розділу.

2. Зважаючи на те, що вже відкрито перший кластер переговорів щодо інтеграції нашої країни у ЄС, логічно є перспектива гармонізації національного законодавства із законами, директивами і регламентами ЄС, які регулюють, зокрема, відносини і діяльність у аграрному секторі. Тому робота тільки б виграла, якби автор більш детально розглянув саме європейський досвід формування правової культури майбутніх фахівців.

3. Потребують більш детального пояснення міркування здобувача щодо структурування моделі процесу формування правової культури майбутніх фахівців, запропонованої у підрозділі 2.2. дисертації

4. Автор дисертації наголошує на важливості розуміння особливостей формування правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю (підрозділ 1.3). Було б доцільно пов'язати формування правової культури із правовою соціалізацією особистості, засвоєнням нею правових цінностей, норм, установок, вироблених суспільством.

Водночас вищезазначені зауваження не знижують загальної наукової цінності дисертаційного дослідження та можуть слугувати орієнтиром для подальших наукових розвідок.

Загальний висновок. Дисертація на тему: «Формування правової культури майбутніх фахівців аграрного профілю» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має актуальне теоретичне та практичне значення для педагогічної науки.

Загалом дисертація відповідає встановленим вимогам, характеризується належним рівнем наукової новизни і практичної значущості.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, обґрунтованість отриманих результатів, їх теоретичну та практичну значущість, а також достатній рівень апробації і публікацій здобувача, дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44

від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Івашківський Андрій Олегович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Тетяна ГРИГОРЕНКО